

De Dordtse Synode 1618/1619
De Dordtse Synode, deel 2

Na het verschijnen van mijn brochure over Dordt, 'licht en schaduwzijden', ben ik door een broeder ingelicht over het bestaan van een boekje van ds. K. Doornbos over de Synode van Dordrecht 1618-1619, getoetst aan het recht der kerk, uitgave Buijten & Schipperheijn A'dam 1967.

Wie dit boekje leest zal zich grotelijks verbazen. Hierna geef ik u een beknopte weergave van de inhoud.

De inhoud spreekt voor zichzelf. De critiek is niet afbrekend, maar opbouwend. Wij moeten weten dat de Dordse vaders niet onfeilbaar waren. Wat tot stand is gebracht is groot, en wat zij vastgesteld hebben aan Schriftuurlijke waarheid is een ware schat, alleen de manieren waarop dit alles heeft kunnen plaatsvinden, zijn beneden niveau. Zij hebben op scherpzinnige wijze de dwalingen der Remonstranten doorzien, aan de tand gevoeld, maar gingen te ver in het doorvoeren van dwangmaatregelen, etc.

De synode te Dordt was een kerkelijke vergadering, dus moesten er uitsluitend kerkelijke zaken worden behandeld. En, kerkelijke zaken dienen naar het recht der kerk behandeld te worden, NGB art.30.

Doornbos (voortaan D.) gaat na in zijn boekje of dit inderdaad op de synode van Dordt het geval is geweest. D. heeft de Acta Synode gehanteerd en putte zijn gegevens, net als ik, uit de eerste hand.

In de Acta treft het ons dat ter synode het recht der kerk en het recht der staat zo vaak vermengd werden. Dat kan niet, want indien de staat naar haar recht het zwaard ter hand neemt, zou de kerk dat ook moeten (mogen) doen, dan krijgen wij bloedbaden en middeleeuwse inquisitie-toestanden. En wanneer de staat het zwaard niet zou gebruiken, krijgen wij chaos.

De synode maakte gebruik van de sterke arm der staat, en geweldgebruik bleef dan ook niet uit.

De staat was in de synode door 18 man vertegenwoordigd, niet slechts ter meerdere opluistering, maar om de kerk te helpen via haar macht.

Als wij willen weten hoe de verhouding kerk en staat dient te zijn, moeten wij zeker niet naar Dordt 1618 gaan om daar een lesje te leren Rome was altijd de kerk, waaraan de staat onderworpen was, in theorie althans.

In de praktijk waren de staten nogal eigenwillig, ja men trachtte dikwijls de kerken dienstbaar te maken aan de staat, daarbij wel de paus alle eer gevende.

Bij de Luthersers was de kerk de onderdaan van de staat. Er veranderde daardoor weinig of niets. En ook in Engeland niet, waar Hendrik de 8e brak met Rome, en de koning de titel kreeg van 'Opperhoofd der kerk', alsof de kerk van zijn bescherming afhing. En dit gold nog steeds toen Jakobus I zijn afgevaardigden uit Engeland naar de Dordtse synode zond. De staat deelde in Engeland de ambten in de kerken uit. Men kon dus van de afgevaardigden (o.a. een Bisschop) niet verwachten dat men de zaak zou rechtzetten op de N.Synode wanneer het recht van de staat in de kerk het recht van de kerk zou verdringen. En toen in Dordt de kerkenordering aan de orde was, vertrok de bisschop, omdat hij een ander gevoelen had dan de Nederlanders.

De Remonstranten erkenden wel het gezag der overheden over de kerk. Bij de Contra-Remonstranten was er nog sterk de Roomse zuurdesem, maar daarnaast deelde men het Remonstrantse gevoelen. Rome en de Remonstranten zagen de kerk als volkskerk, waarbij de overheid met haar staatsmacht de christelijke tucht moest handhaven. En dit is door de gereformeerden zonder weerstand overgenomen.

De Staten Generaal had in 1617 reeds een aparte wet gemaakt met 17 artikelen, waardoor de staat het recht verkreeg aan de kerken de wet te stellen. Dit werd door de gereformeerden niet bestreden, maar men hield er zich nauwgezet aan. Men erkende daarmee dat de kerken zonder de overheid niet konden bestaan. Maar waarom konden de Roomsers, Luthersers en Dopersers wel hun gang gaan zonder de hulp der overheid, ja zelfs tegen de zin der overheid in dingen doen?

Dit kwam doordat de gereformeerden geen goed kerkbegrip hadden. Zij zagen het volk als de kerk, en de kerk dat was het gehele volk, dus zou de gehele Republiek der Verenigde Nederlanden een Gereformeerde natie zijn! En de overheid had er volgens Dordt maar voor te zorgen dat de natie Gereformeerd bleef. De Dordtse vaders hebben zich schromelijk in de volkskerk vergist!

De Gereformeerde vaders gingen hierin zover dat zij de hulp der magistraten inriepen geen huwelijken te sluiten van ongedoopten (dit met het oog op de Doopsgezinden die de kinderdoop verwierpen). Dan moest men maar ongehuwd blijven!

De Gereformeerden hadden de overheid hard nodig om hun kerkelijke besluiten ten uitvoer te kunnen brengen. Zij wilden hun eigen positie waarborgen, en o wee, wanneer de Remonstranten vrijheid van spreken zouden krijgen. Een man als Episcopius heeft een voortreffelijke rede uitgesproken op de synode, waaruit blijkt dat hij het doen en laten der gereformeerden in het vizier had. Wanneer zo'n geleerde man het volk zou voorlichten, liep hun positie gevaar.

Door Dordt werd de kerk staatsapparaat, en dan moet het recht dat in de kerk geldt wijken voor het recht dat in de staat geldt. De kerken vroegen de overheden hun besluiten uit te voeren, en die deden dat. Niet omdat de overheden die besluiten konden waarderen of heilzaam vonden. Nee, zij moesten wel, daar de dominee de alleenheerser was in de kerk, waar af en toe een magistraat kwam luisteren en zijn mond niet mocht opendoen wanneer de dominee weer eens goed zei dat er niets van de regering deugde.

Het is ook een feit dat niet alle Remonstranten Remonstrants waren, en alle Gereformeerden Gereformeerd.

Zoals gezegd waren er ook buitenlandse afgevaardigden op de synode, die daar kwamen in opdracht van hun regeringen. Waren dat allemaal Contra-Remonstranten of Gereformeerden? Was koning Jacobus I van Engeland een Contra-Remonstrant? Koning Hendrik IV van Frankrijk noemde hem de geleerdste gek van de christenheid. Hij liet in de Anglicaanse staatskerk alle dwalingen voortwoekeren en misbruiken

voortbestaan. Aan v.Oldenbarnevelt had hij een gruwelijke hekel, en die was Remonstrant, dus koos Jacobus I voor de Contra-Remonstranten!

Niet de kerken hebben de Nationale Synode samengeroepen, maar de Staten Generaal. Het recht der kerken was opzij gezet. De regering der staat ging op de stoel zitten van de regering der kerk en voerde daar het woord. Niet de kerken, maar de regering heeft dan zo dapper gestreden voor het Woord. En hoor dan eens hun eigenroem: "Wij hebben geacht het onze schuldige plicht te zijn des levendigen Gods met ontallijke onkosten ter hand te nemen." etc.....

Wat heeft die landsregering toch veel voor God gedaan! De kerk mag zich wel schamen!

Nee, de kerk schaamde zich niet. De kerk voelde het juist als een eer om in de schaduw van de regering te mogen staan en handelen. In 1617 had de Staten Generaal zelfs een wet aangenomen voor het houden van de komende synode. Had zij daartoe het recht?

Wat moet men met landswetten doen in de vergadering der gelovigen? En op deze landswet(ten) heeft de synode haar gezag gegrond.

De Staten zouden nu wel even voorschrijven wat er op de agende moest komen. De kerken waren onmondig. De Staten bevalen de particuliere synoden om afgevaardigden te zenden, waartoe zij niet het minste recht hadden.

Verder stellen de Staten vast hoeveel afgevaardigden dat moesten zijn, en wat voor mannen dat zouden zijn. De oude kerkordeningen stelden dat uit elk resort 2 predikanten en 2 ouderlingen zouden worden afgevaardigd. De Staten vaardigden er 6 af, tenminste 3 predikanten, en ook eventuele niet-ambtsdragere.

Wij moeten bedenken dat de voertaal der synode Latijn zou zijn, dus wat hadden de 3 ouderlingen of gewone kerkleden er aan, daar zij meestal geen Latijn kenden. Dus kwamen op de Synode alleen de 'groten der aarde'. Want waar zou men leden of ouderlingen kunnen vinden die zo lang uit hun dagelijks werk konden gaan? Dus werden er meer predikanten dan ouderlingen afgevaardigd. Er waren 37 predikanten en 19 ouderlingen als afgevaardigden.

Een synode waar alleen de taal der geleerden wordt gesproken, en waar alleen de groten der aarde de toon aangeven, en die zo lang vergadert dat gewone ouderlingen dat niet kunnen bekostigen,**deugt in genen dele!**

De 25 buitenlandse gasten werden ter synode als volwaardige leden ontvangen, en hoe kan zulks in overeenstemming zijn met het recht der kerk? En, deze buitenlanders waren niet door hun kerken, maar door hun vorsten gezonden!

En er waren 18 Gecommitteerden van de Staten Generaal aanwezig. De synode mocht niet over de geloofsbrieven van de afgevaardigden beslissen of ze waardig waren tot deelname; nee, er werd door de Staten Generaal beslist of die en die bisschop mocht plaatsnemen.

Wij zien het, het recht van de kerk was totaal zoek!

Die buitenlandse vorsten kenden hun mannetjes wel die zij afvaardigden!

De Staten Generaal had ook de 5 Nederlandse professoren gezonden. Van de Staat waren er 18 afgevaardigden die moesten toezien om alle 'confusie en verwarring' te voorkomen. De politie moest er bij zijn om te voorkomen dat de Gereformeerden zich zouden misdragen! Terecht, want zij hadden reeds eerder getoond hoe zij dat konden! De Staten wisten dat de heren theologen het nooit met elkaar eens worden, en dat de gemoederen na eindeloze besprekingen tot soms zeer hoge temperaturen konden oplopen.

En, dat moet gezegd, de Staten hebben het goed gezien! De Staat zag dat de kerk (de Gereformeerden zowel als de Remonstranten) niet hun eigen zaken konden regelen, dus nam zij het recht in handen.

De Synode werd geopend in naam der Staten Generaal, en wel door een hoge afgevaardigde uit Gelderland, M.Gregorii, een staatsman, die de verdere leiding overdroeg aan Bogerman. De Synode wilde als rechtbank optreden, naar staatsmodel.

Op de Synode werden de Dordtse leerregels vastgelegd, en als belijdenisgeschrift ingevoerd. Heeft een Synode het recht een belijdenisgeschrift op te stellen en in te voeren? Nee. Wat de Synode

klaarmaakt kan immers nooit de belijdenis zijn der kerken, daar de gelovigen zelf de belijdenis maken.

De Remonstranten kwamen dan ook met een stuk van F.Hommius, de scriba der synode, aandragen, waarin deze de vrijheid der kerken bepleitte, zie Acta p.47.

Men kende te Dordt wel het recht der kerken, maar men handelde er niet naar. Zij stelden een nieuw belijdenisformulier op, waarvan geen enkele kerk iets afwist.

Er waren van de Remonstranten 15 der bekwaamste predikanten opgeroepen. Zij weigerden de Synode als wettige rechter over hun zaken te erkennen, ondanks herhaald aandringen. En waarom drongen de Ger. er zo op aan? Was dat omdat zij wel wisten dat de geestelijken geen rechtbanken kennen? Immers, zij handelden niet naar het recht der kerk, maar naar het staatsrecht, en traden op als rechters over hun broeders.

Alle 15 Rem. spraken terecht de handelwijze der Ger. tegen. Wie had de Ger. tot oversten en rechters gesteld over hun broeders? Handelde men in overeenstemming met de NGB art.30? Nee.

De Rem. hadden immers geen misdaad begaan waarmee de Staat zich moest bemoeien. Slechts de 5 artikelen moesten in hun verschilpunten onderzocht worden.

Wat was het geval? De 15 Rem. mannen moesten hun harten maar eens op tafel leggen, dan zouden de Ger. dat weleens onderzoeken.

Maar zo werkt een aardse rechtbank niet, en ook niet een 'geestelijke rechtbank'.

Op zulke wijze daagt men toch nooit iemand voor een rechtbank?

Indien een gedaagde zijn hart ooit op tafel zou leggen, zou hem dat juist zijn hals kunnen kosten. Men gaat toch niet tegen zichzelf getuigen! En, er kon ook nooit een eerlijk en onafhankelijk proces volgen, daar alle afgevaardigden die over de 15 moesten oordelen Contra.Rem. waren.

De Contra.Rem waren een partij, en de Rem. waren een partij, dus stonden er twee partijen tegen over elkaar, waarbij de Contra.Rem. de rechters waren van de Rem.

Mogen wij dan een eerlijk vonnis verwachten? Er was geen onafhankelijke derde partij!

Daardoor werden de Rem. gezien als zijnde lastige klanten die de Hoge Overheid maar bleven weerstaan. De Rem. waren wat dat betreft edelmoedig en hielden voet bij stuk, ondanks alle bedreigingen. Men kan toch geen gewetensdwang gaan uitoefenen? Zij waren genodigd om te praten over de verschillen, en daartoe waren zij bereid; maar zij waren niet bereid om geoordeeld te worden door hun broeders over die verschillen, welke toen nog niet eens vaststonden.

Tenslotte zijn zij weggejaagd en verdreven, en dat kon, omdat de Nat.Syn. naar het Staatsrecht handelde. De 15 Rem. waren de beklagden, en zaten in de beklagdenbank, alleen was er geen aanklager. Zij moesten zichzelf aanklagen! Ook was er geen enkele beschuldiging tegen hen; nee, die moesten zij zelf maar op tafel leggen! Er was ook geen overtreding in hen geconstateerd, en ook geen afwijking in leer en leven van de NGB en H.Cat.

Welnu, de 15 handelden terecht door niet in een beklagdenbank te willen gaan zitten wanneer er geen enkele klacht tegen hen was.

Toen de 15 echter uitgedreven waren, zijn zij bij verstek veroordeeld! Dat vonnis lezen wij in de Acta.p.321.

Zij waren schuldig bevonden in vervalsing van de religie, scheuring van de eenheid der kerk, het geven van zeer zware ergernis, en onverdragelijke hardnekkigheid t.o.v. de Staat en de Synode.

Alle 15 werden als predikant afgezet.

Was dit naar het model van Hand.20:29-31?

De Synode nam het alleenrecht in eigen hand, en wilde alle kerken overheersen, door zelf leefregels op te stellen waarnaar iedere kerk zich had te voegen.

Maar wat staat er in hun eigen kerkenordening van 1619? "*Geen kerk zal over andere kerken, geen ouderling zal over andere dienaren, etc. enige heerschappij voeren.*"

Maar wat deed de Nat.Synode zelf? Wel heerschappij voeren over hun broeders! De Synode nam het met haar jurisdictie niet zo heel nauw.

Wat met de meerderheid van stemmen door de Synode zou worden goedgekeurd, zou voor een wettig besluit der Synode worden gehouden. Dus ook hier weer het recht van de sterkste. Iemand waarvan men wist dat hij tegen stemde, zou nooit meer in aanmerking komen als hoogleraar. Iedereen paste dan wel op tegen te stemmen, ook al ging dat in tegen eigen kerkenordeningen en belijdenissen. Zo verkortte men het recht der kerken.

Voor de stad Dordrecht moet het wel een grote eer zijn geweest om meer dan een half jaar lang al deze groten der aarde in zich te herbergen. Dat was voor de middenstand een gouden tijd. De synode kostte een flinke cent, en alleen Bogerman heeft ruim 7000 gulden gekost, hetwelk voor die tijd een aanzienlijk bedrag was. Dan nog de Engelse bisschop. Bisschoppen leiden een vorstenleven in paleizen, en zulke hoge afgezanten kan men niet bij een burger van Dordt inkwartieren en van boerenhutspot voorzien.

Al die 'ontallijke onkosten' moesten uiteindelijk door het volk via belastingen worden betaald.

Wij zien hieruit dat de Nat.Syn. een vergadering is geweest waarvan Jac.2:1-4 spreekt, waar allerlei voorname mannen op de eerste en hoogste plaatsen werden gezet, met gouden ringen om hun vingers.

De verdeling van de plaatsen voor de afgevaardigden was in handen van een speciale commissie, en o wee wanneer men dat niet goed deed, daar men zeer eergevoelig was. Nauwkeurig werd de plaats bepaald voor iemand van stand, titels, rijkdom en eer. De afgevaardigden van de provincie Drente waren het armst, en zij kregen de minste plaats. Zie zo, zo werkt dat in een staatskerk-synode!

Uit Engeland waren er 5 afgevaardigden waaronder een bisschop uit de Episcopale kerk, met drie collega's van lager rangorde, en een man uit de Presbyteriaanse kerk van Schotland.

De bisschoppen hadden de macht anderen te wijden in de apostolische successie, en alleen de ingewijden mochten de sacramenten bedienen. Te Dordt nu zat zo'n bisschop als eenling temidden van al die oningewijde predikanten en ouderlingen, waarvan de predikanten evenwel de sacramenten bedienden. Ja, de bisschop was zelfs aan hen

onderworpen als volwaardig lid der synode! Dat zou in Engeland nooit mogelijk zijn geweest! En hoe kon de bisschop ooit lid worden van een synode der Gereformeerden? Wel heeft men de bisschop de allerhoogste plaats in de synode gegeven. Elke genodigde kreeg een zitplaats die door een speciale commissie was uitgezocht, en wel naar rang, aanzien, titels, "elck met inachtnemigh van de digniteit.."

Zoiets is in flagrante strijd met Jacobus 2, dat men handelde naar het 'aanzien des persoons.'

Op de Dordtse Synode is wat betreft de plaatsverdeling, even de Schrift terzijde gelegd, en is gehandeld naar de geest der tijd.

Zal Hij, Die in de hemel woont, niet hebben gelachen om deze fratsen? Ps.2.

Verder mocht niemand van alle predikanten langer zijn taak vervullen indien hij niet de Dordtse leerregels ondertekende, ook al was er op het leven en de leer der man niets aan te merken.

De Dordtse leerregels waren tot wet gemaakt! Men kon kiezen, afzetting of verdrijving, en vele Remonstranten kozen voor verbanning. Maar nog geen 10 jaar, of al de verbanningen waren weer in ons land terug, bouwden hun eigen kerken en seminarie. Wie van de Gereformeerden had dat ooit gedacht? Het is wel nooit tot grote bloei der Remonstrantse kerken gekomen, en zij zijn sneller van het ware Evangelie vervreemd dan de Gereformeerden, maar terug waren zij!

Maar met de Gereformeerde kerken is het ook niet lang goed gegaan. Het toegevoegde 3e formulier van eenigheid heeft niet die eenheid uitgewerkt die men voor ogen had, en heeft ook niet in de kerken geleefd. Dit formulier is ook veel te moeilijk voor het gewone volk om als geloofsbelijdenis te functioneren.

Bogerman zei bij het sluiten der Synode dat de kerken vóór de Synode "periculusrijk krank" waren geweest, maar na de Synode in hun vorige gezondheid hersteld zouden zijn.

Waren de kerken dan ooit gezond? En zijn de kerken in de 17e tot 20e eeuw ooit gezond geweest en gebleven? Klagen Koelman, Lodensteyn, v.d.Groe, etc. geen steen en been over de droeve staat der kerken?

En dan de gevolgen van de Gereformeerde volkskerk-gedachte. Iedereen moest worden toegelaten tot de sacramenten, hoewel men geen kinderen van andere volkeren doopte.

Het lag daarom voor de hand dat vele oprechte gelovigen zich gruwelijk ergerden aan de vele wantoestanden en dode kerkleer. Zij gingen gezelschappen vormen, huisgodsdiensten houden, met als voorbeeld de Labadisten.

De kerken waren dus nooit gezond geworden. Men had zich schromelijk vergist!

En dan het afscheidsfeest, zoals in deel 1 vermeld van deze brochure-serie. Men kon zulke hoge en voortreffelijke gasten toch niet zomaar naar hun vaderland laten terugkeren. Nee, er moest een heerlijk banket worden aangericht, hetwelk zij niet spoedig zouden vergeten. Opgeluisterd met muziek en gezang, etc.

Was dit naar het voorbeeld van de koning Belsazar?

Alleen verschenen er in Dordt geen vingers aan de wand, die het opschrift schreven: *Mene, mene tekkel upharsin.*

Of waren die vingers reeds verschenen, en had men dit schrift niet kunnen ontcijferen? Was er geen Daniel meer in den lande om die raadsele te ontknopen? Waren dit niet de vingers aan de wand die op het titelblad van de Acta geschreven hadden:

ACTA OF HANDELINGEN DER NATIONALE SYNODE,
IN DE NAAM ONZES HEEREN JEZUS CHRISTUS,
GEHOUDEN DOOR AUTORITEIT DER HOOGMOGENDE HEEREN **STATEN-
GENERAAL DER VERENIGDE NEDERLANDEN**
TE DORDRECHT, TEN JARE 1618 EN 1619.

Hier heeft de Staat het heft der kerk in handen had genomen! Of zijn dit de tekenen aan de wand, dat er op onze Bijbels voluit staat geschreven: "STATEN BIJBEL", dwz. een Bijbel van en door de STAAT uitgegeven?

PF VDM 7-4-1998.